

УДК 351.851:352:37.01'013/014(477.42)

О. В. Пастовенський,

кандидат педагогічних наук, начальник управління
(Управління освіти і науки Житомирської облдержадміністрації)

МОНІТОРИНГ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ ОСВІТОЮ

У статті запропоновано методику моніторингу тенденцій розвитку системи управління загальною середньою освітою – від державної до державно-громадської, громадсько-державної, громадської моделей на основі визначення коефіцієнтів і діапазонів впливу громадських чинників на складові управлінського циклу – мінімального, міноритарного, паритетного, домінантного, максимального.

Процеси демократизації суспільства спричиняють необхідність перебудови освітньої системи, пошук нових, відкритих і демократичних моделей управління загальною середньою освітою, забезпечення органічного поєднання засобів державного впливу з громадським управлінням [1].

Важливість динамічного поступу в даному напрямку підтверджують як практичний досвід останніх десятиліть значної частини розвинутих країн Європи, де більшість управлінських рішень в середній освіті приймається саме у співпраці з громадськими організаціями, так і досягнення педагогічної науки.

Питання розвитку загальної середньої освіти на основі оптимального поєднання державних і громадських чинників в управлінні галуззю досліджували В. Бочкарьов, А. Гошко, В. Грабовський, Г. Сльникова, О. Зайченко, Ю. Кавун, Л. Калініна, М. Комарницький, С. Королюк, Г. Костюк, В. Князев, Т. Лукіна, О. Марчак, Н. Софій, Т. Шамова та ін.

Однак дотепер не розроблено методики моніторингу тенденцій розвитку системи управління загальною середньою освітою залежно від впливу громадських чинників.

Мета даної статті – запропонувати методику моніторингу тенденцій розвитку системи управління загальною середньою освітою – від державної до державно-громадської, громадсько-державної, громадської моделей на основі визначення коефіцієнтів і діапазонів впливу громадських чинників на складові управлінського циклу.

Для цього спочатку визначимо діапазони впливу громадських чинників (у відсотках порівняно з державними) на систему управління загальною середньою освітою:

– діапазон **мінімального** впливу громадських чинників (позначимо *min*). У цьому діапазоні громадськість практично не впливає на навчально-виховний процес. Лише близько 5-10 % управлінських рішень приймається і реалізується з урахуванням думки громадськості;

– діапазон **міноритарного** впливу громадських чинників (позначимо *mnr*). У даному діапазоні держава має переважаючий вплив на прийняття рішень. Водночас, громадськість у межах, визначених державою, через конференції, ради школи, піклувальні ради, батьківські комітети, інші громадські організації впливає на прийняття від 5% до 45% рішень щодо напрямів розвитку освіти;

– діапазон **паритетного** впливу громадських чинників (позначимо *prt*). У цьому діапазоні держава і громадськість виступають рівноправними партнерами. Близько половини (45 %-55 %) управлінських рішень приймається громадою. Цей етап є перехідним від державно-громадської до громадсько-державної моделі управління загальною середньою освітою;

– діапазон **домінантного** впливу громадських чинників (позначимо *dnn*). У даному діапазоні управління загальною середньою освітою все більше переходить до структур громадянського суспільства – добровільно утворених об'єднань, асоціацій, організацій громадян, які впроваджують освітню політику на основі демократичних процедур самоуправління і співуправління. Це забезпечує підвищення якості освітніх послуг, формування досвіду громадської діяльності підростаючого покоління, підвищення активності дорослого населення. На цьому етапі від 55 % до 95 % управлінських рішень приймається громадою;

– діапазон **максимального** впливу громадських чинників (позначимо *max*). Це – діапазон найвищого впливу громади на освітню політику. Безперечно, навіть в цьому випадку держава має певний вплив на управління загальною середньою освітою в регіонах, однак кількість управлінських рішень, що приймається громадськістю, перевищує 90% (таблиця 1).

Зрозуміло, що показники, які розмежовують діапазони впливу громадських чинників, до певної міри є умовними, але такий підхід дозволяє краще аналізувати тенденції розвитку системи управління загальною середньою освітою.

Таблиця 1.

Діапазони впливу громадських чинників на систему управління загальною середньою освітою

№ з/п	Діапазони впливу громадських чинників на систему управління загальною середньою освітою порівняно з державними	Умовні позначення діапазонів	Відсоток впливу громадських чинників на систему управління загальною середньою освітою порівняно з державними	Модель управління загальною середньою освітою	Умовні позначення моделей
1.	Діапазон мінімального впливу	<i>min</i>	0-5 %	Державна	Д
			5-10 %	Перехідна від державної до державно-громадської	$\Pi_{д \rightarrow д-г}$
2.	Діапазон міноритарного впливу	<i>mnr</i>	5-10 %		
			10-45 %		
3.	Діапазон паритетного впливу	<i>prt</i>	45-55 %	Перехідна від державно-громадської до громадсько-державної	$\Pi_{д-г \rightarrow г-д}$
4.	Діапазон домінантного впливу	<i>dnp</i>	55-90 %	Громадсько-державна	Г-Д
			90-95 %	Перехідна від громадсько-державної до громадської	$\Pi_{г-д \rightarrow г}$
5.	Діапазон максимального впливу	<i>max</i>	90-95 %		
			95-100 %		

На основі аналізу змісту законодавчих актів можна визначити кількість чинників (функцій), що впливають на розвиток освіти в регіоні, які здійснюються органами управління освітою (державні чинники) і громадськістю (громадські чинники). Позначимо кількість громадських чинників $N(г)$, кількість державних – $N(д)$. Тоді рівень впливу громадських чинників на систему управління освітою визначимо коефіцієнтом $K(г)$, який обчислимо за формулою 1:

$$K(г) = \frac{N(г)}{N(д) + N(г)} * 100\% . \quad (1)$$

Даний коефіцієнт однозначно вказує на конкретний діапазон впливу громадських чинників і модель управління загальною середньою освітою.

Для практичного застосування запропонованих вище підходів використаємо результати дослідження М. Дарманського [2], який на основі аналізу змісту діючих законодавчих актів (Закони України "Про освіту" [3], "Про місцеве самоврядування" тощо) виділив 116 функцій органів управління освітою в регіоні. У зв'язку з тим, що в різних законодавчих та нормативних джерелах деякі з цих 116 функцій певним чином дублюються, вченим обґрунтовано доцільність доведення їх до 63. Але лише 9 з цих чинників стосуються громадського самоврядування в освіті. Тому коефіцієнт, що визначає рівень впливу громадських чинників на управління загальною середньою освітою, у даному випадку є таким:

$$K(г) = \frac{N(г)}{N(д) + N(г)} * 100\% = \frac{9}{63} * 100\% = 14,3\% .$$

Звідси можна зробити висновок, що на сучасному етапі діапазон впливу громадських чинників на управління загальною середньою освітою є міноритарним, оскільки $5\% < 14,3\% < 45\%$, а модель управління загальною середньою освітою – державно-громадською.

Варто зауважити, що дані обчислення дещо наближено відображають реальний стан справ, оскільки у формулі 1 не розмежовується вплив громадських чинників на складові управлінського циклу.

Але ж очевидно, що громадські чинники мають впливати на всі складові управлінського циклу – планування (позначимо Π), організацію (O), мотивацію (M) і контроль (K). Використаємо для визначення діапазонів впливу громадських чинників на ці складові розглянуті вище процентні

показники у числовому виразі (0; 0,05; 0,10; 0,45; 0,55; 0,90; 0,95; 1), а для складових управлінського циклу (планування, організація, мотивація, контроль) встановимо аналогічні до запропонованих вище діапазони впливу громадських чинників – *min*, *mnr*, *prt*, *dnn*, *max*.

Варто зауважити, що саме діапазоном впливу громадських чинників на складові управлінського циклу, передусім, визначається модель управління загальною середньою освітою – державна, державно-громадська, громадсько-державна, громадська моделі.

Нехай $F_1(x)$ – функція, що визначає взаємозв'язок рівнів впливу громадських чинників на складові управлінського циклу з моделями управління загальною середньою освітою (рис. 1).

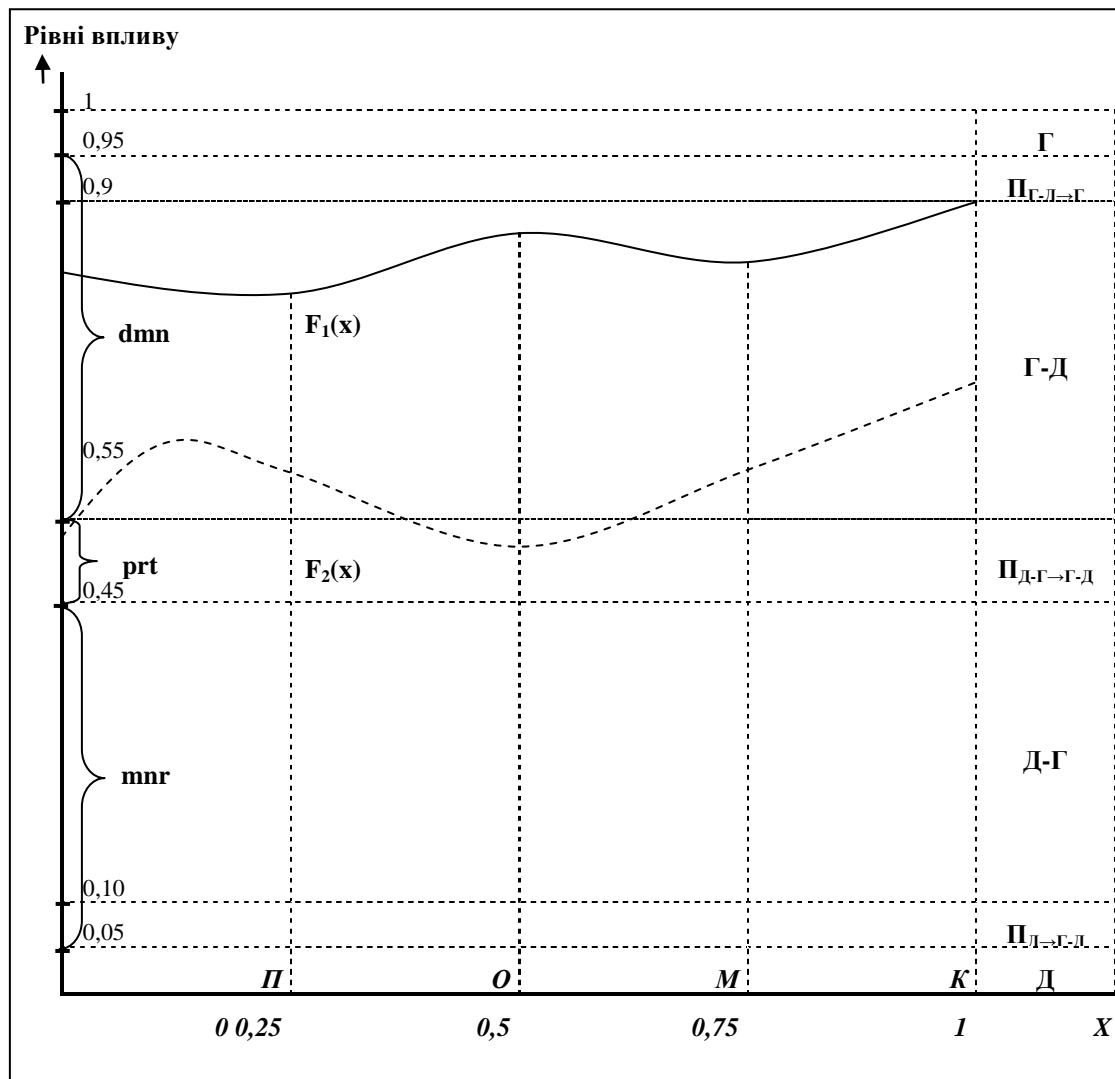

Рис. 1. Схема зв'язку рівнів впливу громадських чинників на складові управлінського циклу з моделями управління загальною середньою освітою.

Враховуючи, що схема базується на одиничних відрізках осей координат, коефіцієнт, який визначає рівень впливу громадських чинників на управління загальною середньою освітою, можна подати таким чином (формула 2):

$$K(\tau) = \int_0^1 F(x) dx. \quad (2)$$

У більшості випадків рівні впливу громадських чинників на складові управлінського циклу будуть знаходитися в одному діапазоні (функція $F_1(x)$), оскільки вплив громадських чинників на складові управлінського циклу повинен бути комплексним. Водночас, на окремі елементи цих складових (наприклад, на вибір навчальних планів і програм в плануванні, призначення педкадрів в організації, визначенні надбавок педагогічним працівникам в мотивації тощо) рівні впливу громадських чинників можуть знаходитися в різних діапазонах (функція $F_2(x)$). Однак при цьому числове значення

коефіцієнта $K(r)$ завжди потрапляє у конкретний діапазон, який і визначає модель управління загальною середньою освітою.

Як видно зі схеми, якщо $0 < K(r) < 0,05$, модель управління загальною середньою освітою є державною.

Аналогічно, якщо $0,10 < K(r) < 0,45$ модель управління загальною середньою освітою є державно-громадською; якщо $0,55 < K(r) < 0,9$ – громадсько-державною; якщо $0,95 < K(r) < 1$ – громадською.

Отже, запропонована методика моніторингу на основі визначення коефіцієнтів і діапазонів впливу громадських чинників на складові управлінського циклу дає можливість однозначно виявити тенденції розвитку системи управління загальною середньою освітою – від державної до державно-громадської, громадсько-державної і громадської моделей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Державно-громадське управління школою / [упоряд. М. К. Голубенко]. – К. : Шк. світ, 2010. – 128 с.
2. Дарманський М. М. Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні / М. М. Дарманський. – Хмельницький : Поділля, 1997. – 383 с.
3. Закон України "Про освіту" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Матеріал надійшов до редакції 09.02. 2011 р.

Пастовенский А. В. Мониторинг тенденций развития системы управления общим средним образованием.

В статье предложена методика мониторинга тенденций развития системы управления общим средним образованием – от государственной к государственно-общественной, общественно-государственной, общественной моделям на основе определения коэффициентов и диапазонов влияния общественных факторов на составные управленческого цикла – минимального, миноритарного, паритетного, доминантного, максимального.

Pastovenskyi O. V. The Monitoring of the Tendencies of Secondary Education Management System Development.

The methodology of monitoring of the tendencies of secondary education management system development is offered in the article – from state to state-public, public-state, public models based on the defining the coefficients and ranges of influence of public factors on the components of administrative cycle – minimum, minority, parity, dominant, maximal.